

Opgang uit den hoge

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra
Regenboogkerk Hilversum

Schriftlezing Oude Testament: Ezechiël 1: 1-5 en 26-28

Schriftlezing Brieven: Efeziërs 4: 1-13

Schriftlezing Evangelie: Lucas 24: 49-53

Inleiding

Eén van de mystieke beelden uit het Oude Testament die diepte geven aan de hemelvaart, is het visioen van de profeet Ezechiël die tijdens de ballingschap God ziet, als tronend boven de rivieren van Mesopotamië. De glanzende heerlijkheid van God overspant de wereld van de mensen als een regenboog. Wanneer Lucas zijn evangelie laat uitlopen op de gang van Jezus in den hoge, gaat het niet zozeer om een letterlijk omhoog gaan, maar een geestelijk verstaan dat wij zijn omgeven door Gods inwoning.



**Cherves Tabernacle, 1220-1230,
Metropolitan Museum New York.**

Prediking

Gemeente van Christus,

Hemelvaart is problematisch en prachtig tegelijk. Waar het bij Hemelvaart om gaat is helemaal niet gemakkelijk uit te leggen. Er is in de loop der eeuwen heel wat over te doen geweest en velen zijn er geweest die de Hemelvaart hebben afgeschreven.¹ Toch vind ik het een, belangrijk en eerlijk gezegd, inhoudelijk, heerlijk feest omdat het mij helpt aan te voelen, ik wil niet eens ‘begrijpen’ zeggen, waar het in het geloof ten diepste om gaat.

In alle eerlijkheid, Hemelvaart is wel problematisch. Praktisch gesproken is Hemelvaart het stiefkind onder de christelijke feesten. Veel liever dan op donderdagmorgen in de kerk te gaan zitten, trekken mensen er het lange Hemelvaartweekend graag een paar dagen op uit. Wie zal het ze kwalijk nemen? Het voorjaar zit in de lucht en wat is er heerlijker dan een lang vrij weekend? Toch hebben we al heel wat keren onder een open hemel een buitengewoon inspirerende viering van Hemelvaart beleefd in een van de mooie tuinen van Hilversum, terwijl de lente om ons heen losbarstte in duizend bloemen en oneindig veel blaadjes van jong groen.

Maar een veel grotere drempel beleven mensen waar het gaat om Hemelvaart is de betekenis. Waar gaat het om op deze veertigste dag van Pasen? Wij zongen op school nog het mooie lied ‘Op een lichte wolkenwagen, wordt de Heer van d’aard gedragen, vaart hij op naar ’s hemels troon...’ Maar sinds kosmonaut Yuri Gagarin in april 1961, nu 60 jaar geleden, de planeet verliet, weet iedereen die even nadenkt, wat velen al lang vermoed hadden, dat letterlijk omhoog geheven worden niet hetzelfde kan betekenen als naar God gaan en dat de hemel niet gelijk staat aan een plaats tussen de wolken, laat staan de sterren. Wat kan voor zodanig verlichte zielen dan nog de betekenis zijn van de hemelvaart van Christus? Om te laten zien dat er met de letterlijkheid van

¹ N.R. Gulley, ‘Ascension of Christ’ in: Freedman, D.N. (ed.), *The Anchor Bible Dictionary*, I, A-C, New York/London 1992, 472-474.

Hemelvaart een probleem is, vergeleek de theoloog Karl Barth Jezus al eens met een opstijgende ballon.

Nadrukkelijk wordt ons juist in het verhaal van de Hemelvaart op het hart gebonden dat de dingen van God erom vragen geestelijk te worden verstaan. Ik zie Hemelvaart als de noodzakelijke sleutel die past op het slot van de geheimenissen van Pasen en Pinksteren en Kerst. Het verhaal legt het geestelijk verband tussen de historische Jezus van Nazareth, de man die wandelde door Galilea, en de levende Christus van het geloof. Daarin wordt naar antwoorden gezocht op een heleboel vragen die nog altijd actueel zijn. Maar dan moet je wel figuurlijk over de Hemelvaart door durven denken, niet letterlijk. De boodschap van Hemelvaart is een emanciperende.

In de Cloisters, de Middeleeuwenafdeling van het Metropolitan Museum in New York, bevindt zich de Cherves Tabernacle van geëmailleerd koper uit de 13^e eeuw, gemaakt in Zuidwest Frankrijk bij Limoges. Deze heeft afbeeldingen uit het leven van Christus, onder andere de Hemelvaart (op de voorkant van de liturgie). Hierin werd vroeger de hostie en de geconsacreerde wijn bewaard. Ik vind het zo mooi, juist omdat het kistje zo verweerd is. Jezus verdwijnt letterlijk uit het zicht, omdat het koper is aangetast. Wij leren het om hem in brood en wijn te herkennen, en door het delen daarvan, in elkaar.

Het moet een probleem geweest zijn voor de gelovigen in de vroege kerk dat de leerlingen met Jezus door Palestina hadden kunnen wandelen, maar dat dit aan hen niet was vergund.² Het kon niet anders. De opgestane Jezus had het aardse leven, dat structureel is aangetast, verruild voor het hemelse. Hij leefde nu bij God, die sinds onheuglijke tijden 'boven' wordt gedacht. 'Wat zou daar de positie van Jezus dan zijn?' hebben ze zich afgevraagd. Jezus aan de rechterhand van God te denken, dat gebeurt al in de Brief aan de Efeziërs:

Die macht [van God] was ook werkzaam in Christus toen God hem opwekte uit de dood en hem in de hemelsferen een plaats gaf aan zijn rechterhand, hoog boven alle hemelse vorsten en heersers, alle machten en krachten en elke naam die genoemd wordt, niet alleen in deze wereld maar ook in de toekomstige.³

Het was een beeld afgeleid van aardse vorsten en hun zonen, maar het klopte in de beleving van gelovigen. En daar hoorde de verwachting bij dat er dan ook een moment zou komen van gerechtigheid, waarop Gods Zoon op de wolken zou komen om de oogst en de schepping van zijn Vader rechtvaardig zou oordelen, dat zou het grote slotstuk zijn van de wereldgeschiedenis.⁴

Vanouds is Hemelvaart dus verbonden met de aardse afwezigheid van Christus, met zijn zitten aan de rechterhand van God en met het komend oordeel. Zo is het in de 4^e eeuw ook in de geloofsbelijdenis terecht gekomen:

...zittende ter rechterhand Gods, des almachtigen Vaders,
vanwaar hij komen zal om te oordelen de levenden en de doden.⁵

² Vgl. het verhaal van de Emmaüsgangers, Lucas 24, 13-35.

³ Efeziërs 1, 20-21. Vgl. Romeinen 8,34, Efeziërs 4, 8-11 en Hebrëeën 6,20, waar de vergelijking met Melchisedek uit Psalm 110 wordt gemaakt.)

⁴ Vgl. Daniël 7, 13-14.

⁵ Apostolische Geloofsbelijdenis

Velen van ons zullen het vandaag heel moeilijk vinden dit ons allemaal zo letterlijk voor te stellen. Ik in ieder geval wel.

Maar juist in de Hemelvaart, zo ervaar ik het, wordt mij aangereikt, niet alleen dat ik los mag laten, maar ook dat het niet zozeer letterlijk, als wel figuurlijk waar kan zijn, als een zich telkens weer openbarend gegeven dat God betrokken kan zijn, nabij en aanwezig in gerechtigheid en vrede en als de Barmhartige, terwijl hij toch verborgen blijft en dus voor het primaire gevoel afwezig. Zijn koninkrijk, dat niet van deze wereld is, kan toch een realiteit zijn voor hen die erin geloven.⁶

Veel van de elementen waaruit de beeldtaal rond Hemelvaart is opgebouwd vinden we terug in de kroningspsalmen 24, 47, 68, 110 en 118.⁷ Met name Psalm 47, de psalm van de troonsbestijging Gods, is de hemelvaartspsalmen geworden. Maar ook het oeroude cultische lied Psalm 68, dat de belangrijkste Pinksterpsalm (voor de vijftigste dag) is geworden, heeft een deel dat al in de vroege kerk, zoals we hebben kunnen horen in de brief aan de Efeziërs, op Hemelvaart (de veertigste dag) werd betrokken.⁸ Het is een mysterieuze tekst.

U voerde gevangenen mee,
eiste gaven van opstandige mensen,
en steeg op naar uw woning, Heer, onze God.⁹

Maar in het verhaal van de Hemelvaart komt het allemaal samen in een geestelijke Godsregering, niet in gewelddadige, dwingende macht, maar in inspirerende liefdemacht. Als dat die 'almacht' mag zijn, dan snap ik het weer een beetje. Het kwaad wordt bedwongen. De liefdegaven worden vermenigvuldigd onder de mensen. We worden al op het spoor gezet door de evangelist Lucas die het verhaal van de Hemelvaart tweemaal vertelt. Bewust heb ik nu eens niet de uitgebreide versie van Lucas in Handelingen 1 gelezen, die uitloopt op die cruciale vraag van de engelen: 'Galileeërs, wat staan jullie naar de hemel te kijken?'.¹⁰ Voor Lucas is het verhaal van de Hemelvaart een keerpunt en heeft het de scharnierfunctie die de tweeluiken van het Lucasevangelie en het boek Handelingen der Apostelen aan elkaar hecht. Want tot slot van het evangelie, zo hebben we gehoord, heeft Lucas het, veel eenvoudiger, ook al verteld. Zegenend wordt Jezus daar opgenomen in de hemel. De leerlingen brengen hulde als aan een vorst en keren terug naar Jeruzalem. Voortaan zijn zij samen het levende lichaam van Christus op aarde.

Reeds in hoofdstuk 1 van het Lucasevangelie heeft Zacharias, de vader van Johannes de Doper, God lof gezongen met deze woorden:

Dankzij de liefdevolle barmhartigheid van onze God
zal het stralende licht vanuit de hemel over ons opgaan
en verschijnen aan allen die leven in duisternis
en verkeren in de schaduw van de dood,
zodat we onze voeten kunnen zetten op de weg van de vrede.¹¹

⁶ Johannes 18,36.

⁷ Psalm 24 is het intochtlied voor de koning dat vaak op Palmzonden klinkt. Psalm 110, met het 'zit aan mijn rechterhand' is de in het NT meest geciteerde psalm. Psalm 118 is de climax van het Hallel (Psalmen 113-118), die bij het gedenken van de Exodus wordt gezongen.

⁸ Vgl. Schnackenburg, R., *Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament, X, Der Brief an die Epheser*, Neukirchen/Vluyn 1982, 160ff.

⁹ Psalm 68,19.

¹⁰ Handelingen 1,11.

¹¹ Lucas 1, 78-79 (NBV 2004). NBG 1951: 'waarmee de Opgang uit de hoogte naar ons zal omzien.' Grieks: *episkepsetai hēmas anōtō ex hupsous*.

Zo is de aanwezigheid van Jezus tot een opgang uit den hoge geworden, een wonen van het goddelijke onder de mensen in barmhartigheid en naastenliefde. De paradox van een afdaling die op een verhoging uitliep en mensen meetrok in de richting van God. Daarmee verbonden is een diep gekoesterde hoop dat Gods lichtglans tenslotte de duisternis van deze wereld zal overstralen.¹²

Deze mystiek heeft een belangrijke wortel in het visioen van de heerlijkheid van God dat de profeet Ezechiël had, te midden van de Joodse ballingen in Babel, in de 6^e eeuw v.Chr. Daar zetelt in de lucht, boven de ballingen aan de rivieren van Babylonië, God zelf als een vorst met luister omgeven. God is aan geen plaats, aan geen tempel gebonden. Maar de glans van zijn heerlijkheid straalt op hen af. In zijn macht zullen zij tenslotte hun bevrijding van ellende vinden. Dat begrijpt geen mens en toch worden wij opgetild door deze opgang uit den hoge.

Amen.

Uitzending en zegen

Waar u ook bent en wat uw omstandigheden ook zijn, verdrietig of blij, durf te geloven dat de liefde van Christus ons niet verlaat, ook al kunnen wij soms niet meer weten hoe het verder moet. Wij worden in Godsnaam voor elkaar tot zegen aan elkaar gegeven.

De genade van Christus,
de liefde van God,
de verbondenheid met de heilige Geest
is met jullie allemaal.
Allen Amen.



¹² Vgl. C.B. Burger, 'Gezang 289' van de mysticus Chr. Knorr von Rosenroth, in: *Compendium bij het Liedboek*, Amsterdam 1978, 679-682. Nieuwe Liedboek 2014: Lied 213.